

PROF. DR. LEON ELAUTPRIJS 2016

JANNEKE WEIJERMARS *STIEFBROEDERS. ZUID-NEDERLANDSE
LETTEREN EN NATIEVORMING ONDER WILLEM I, 1814-1834*

De jury van de Elautprijs 2016 vergaderde op vrijdag 10 juni en bestond uit de leden Piet Couttenier, Leen van Dijck, Anne Marie Musschoot (voorzitter & verslaggever), Wim Vandenbussche en Bruno de Wever (extern expert).

De opdracht van de jury was een studie te bekronen over de culturele Vlaamse Beweging in de 19^e en de eerste helft van 20^e eeuw. Daarvoor werden zeven werken geselecteerd, waaronder enkele studies en biografieën van gerenommeerde auteurs.

Ter vergadering werd in de eerste plaats geconstateerd dat zich een moeilijke keuze aandiende tussen enerzijds gevestigde reputatie en anderzijds jong veelbelovend talent, maar al gauw werd gepleit voor wat één van de juryleden een *moedige* keuze noemde. Moedig: dat is de keuze voor een aankomende jongere onderzoeker. Na zorgvuldige afweging - er waren verschillende jonge onderzoekers - werd beslist de prijs toe te kennen aan **Janneke Weijermars**, voor haar studie ***Stiefbroeders. Zuid-Nederlandse letteren en natievorming onder Willem I, 1814-1834***, de bewerkte versie van haar proefschrift, voorgelegd in Antwerpen in 2012 en nog in hetzelfde jaar uitgegeven bij Verloren te Hilversum. In 2015 is hiervan al in Engelse vertaling verschenen als *Stepbrothers. Southern Dutch Literature and Nation-Building under Willem I, 1814-1834*, uitgegeven bij Brill te Leiden en Boston, als nummer 8 van de gerenommeerde reeks 'National Cultivation of Culture', uitgegeven door Joep Leerssen.

In *Stiefbroeders* onderzoekt de auteur de structuur en identiteit van de Zuid-Nederlandse literatuur in de Hollandse Tijd, waarmee ze een leemte opvult in onze kennis van een onderbelichte periode in de geschiedenis van de Nederlandse literatuur in het Zuiden. De studie brengt niet alleen een massa nieuwe gegevens aan het licht, geput uit bronnen uit Vlaanderen én Nederland, maar biedt ook inzicht in de aard en de ontwikkeling van de literatuur in het Zuiden tussen ongeveer 1815 en 1830. De auteur knoopt in de eerste plaats aan bij het onderzoek naar de ontwikkeling van het nationaal bewustzijn en de nationale identiteit in de negentiende eeuw. Ze verruimt onze kennis van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden en levert nieuwe inzichten in de mislukking van de natievorming van Willem I: mislukking die ze wijt aan de verdeeldheid in het zuidelijke veld. Tegelijk laat ze zien hoe in het Verenigd Koninkrijk de kiemen werden gelegd voor de Vlaamse Beweging.

In de studie wordt onderzocht hoe de identiteit in het Zuiden zich ontwikkelde in interactie met de literatuur in Nederland, maar ook in de historische context van de culturele natievorming - Willem I zette immers taal en literatuur in als natievormende factor - én van een literair bedrijf dat zich in het Zuiden moeizaam losmaakte van andere maatschappelijke systemen, zoals religie en politiek. Op die manier worden veel gegevens verrassend met elkaar in verband gebracht. De analyse van het boekbedrijf, het onderwijs, het taalvraagstuk, de genootschapscultuur, de literaire kritiek, de literaire productie, de leescultuur enzovoort - dat zijn de instituties die

fungeren als ruggengraat van de literaire geschiedenis - wordt op een tijdlijn geplaatst, waardoor de lezer inzicht krijgt in een historische ontwikkeling van het literair bedrijf binnen de context van de geschiedenis van Zuid-Nederland onder Hollands bewind. Door deze 'functionalistische' aanpak wordt overduidelijk aangetoond dat dit verhaal complex en veelkantig is. De belangrijkste bron op het gebied van het nationalismeonderzoek heeft de auteur gevonden bij Joep Leerssen, van wie ze overneemt dat het 'literaire bedrijf niet zomaar een bijproduct is' van nationalisme, maar er integendeel 'de aandrijver en graadmeter' van is (p. 18). Het baart wel enige verwondering dat ze niet ook is ingegaan op het werk van Miroslav Hroch, maar de meerwaarde van haar onderzoek zit in het gebruik van een uitgebreide selectie briefmateriaal die geraadpleegd werd in diverse archieven, en die het verhaal van de literatuur tijdens het Verenigd Koninkrijk op een nieuwe manier stoffeert. De titel van het werk, *Stiefbroeders*, geeft uitstekend de indruk weer die bij de lezer achterblijft over die letterkundige Noord-Zuid-dialoog.

Een belangrijke verdienste van deze studie is dat de Zuid-Nederlandse letteren zeer breed worden gedefinieerd en werd gekozen voor een panoramisch perspectief waarbij casussen als steekproef worden uitgewerkt. Dit helikopterperspectief (zoals het werd genoemd door één van de juryleden) geeft het boek grote vernieuwende waarde. De auteur geeft aan dat de Zuid-Nederlandse natie nog zeer volatiel was: allerlei benamingen: Belgisch, Vlaams, Brabants, Nederduits en Nederlands werden nog door elkaar gebruikt. Er kan hierbij wel opgemerkt worden dat de Belgisch protonatie in de eerste plaats gekoppeld was aan de strijd tegen het absolutisme, die veel belangrijker was dan taalaangelegenheden.

De tekst is toegankelijk voor niet-specialisten. Historische personages worden goed gesitueerd. De uitgave is verzorgd. Registers ontsluiten het werk. Uitgeverij Verloren heeft er een fraai boek van gemaakt, compleet met leeslint en illustraties in kleur. De Engelse vertaling zorgt intussen ook al voor een terecht zeer brede verspreiding van het boek.

Tot slot nog dit:

Janneke Weijermars doceert momenteel Moderne Nederlandse Literatuur aan de Universiteit Groningen. Zij is samen met onder meer Rik Vosters (VU Brussel) medeoprichter en coördinator van de succesvolle Werkgroep Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, die eerder ook al binnen deze Academie aan een uitgebreid forum werd voorgesteld op studiedagen en in lezingen. Janneke Weijermars is ook bestuurslid van de Werkgroep De Negentiende Eeuw en redactielid van het *Jaarboek voor Nederlandse boekgeschiedenis*. Janneke Weijermars is een jonge, zeer actieve en toonaangevende neerlandica en brengt in haar boek een nieuwe, verfrissende kijk op de geschiedenis. Daarom verdient zij bekroond te worden met de Elautprijs.